

Lietuvos meno kūrėjų asociacija

Įstabus trijų mūzų muziejaus pasaulis

2012-06-01

ŽURNALAS: MUZIKOS BARAI

TEMA: Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejus

AUTORIUS: Liucija Armonaitė

DATA: 2012-06

Įstabus trijų mūzų muziejaus pasaulis

Liucija Armonaitė

2012-ieji Seimo nutarimu paskelbti Muziejų metais. Taip prisimenamas ir pagerbiamas seniausio Lietuvoje Dionizo Poškos Baublių muziejaus įkūrimo 200 metų jubiliejus. Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejui šiais metais sukanka 86-eri, tačiau ir jis turi unikalių, dėmesio vertų eksponatų.

Su Mažuosiuose Radvilų rūmuose įsikūrusio muziejaus direktorė **Regina Lopiene** kalbasi **Liucija Armonaitė**.

YPATINGI METAI

- Ką Jums, Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejaus direktorei, reiškia tai, kad šie metai paskelbti Muziejų metais?

- Šiame muziejuje dirbu nuo 1986 metų gegužės 16 dienos, jau 10 metų esu jo direktorė. Tad natūralu, kad viskas, kas susiję su Lietuvos muziejais, man labai artima ir aktualu. Lietuvos muziejų asociacijoje dažnai pasvarstydavome, kada gi pagaliau sulauksime Muziejų metų. Vieną kartą jau ketinta skelbti, bet atidėta – dėl krizės ar kokių kitų dalykų. Taigi labai apsidžiaugėme, kai pagaliau sulaukėme dėmesio. Be to, šalies muziejams buvo pažadėta 5 milijonai litų. Vėliau pažadai sumažėjo iki 3 milijonų, o paskyrė... milijoną su trupučiu. Išsidalijus tuos pinigėlius, deja, negalime įgyvendinti savo svajonių: išigyti naujų eksponatų, surengti išskirtinių parodų, restauruoti unikalias vertybes ir kt. Ką darysi... Stengiamės apie subliūskusius pažadus negalvoti. Juolab kad nuo sausio pradžios tikrai pajutome didesnę visuomenės dėmesį. LRT, tapusi pagrindine Muziejų metų informacine rėmėja, ėmė plačiau skleisti žinią apie

įvairius Lietuvos muziejus.

- *Kiek ir kokių muziejų yra Lietuvoje?*

- Suskaičiuojami 106 muziejai, tarp jų yra ir privačių. Nacionalinio muziejaus statusą turi keturi didieji, finansuojami atskira biudžeto eilute - M. K. Čiurlionio dailės, Lietuvos nacionalinis, Dailės muziejai, dar statomi Valdovų rūmai. Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejus - respublikinis, tokių šalyje yra šešiolika. Tačiau mūsų muziejus vienintelis pristato tris meno sritis: teatrą, muziką ir kiną. Beje, nežinau, ar panašių muziejų yra Vakarų Europoje, man neteko matyti. Ten daug atskiroms meno sritims - teatrui, muzikai, šokiui - skirtų muziejų, ypač gausu įdomiai, atraktyviai (ekspozatai juda, kruta, keičiasi) kino meną pristatančių muziejų.

- *Kaip Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejus dalyvauja Muziejų metų renginiuose?*

- Kartu su kolegomis iš kitų muziejų dalyvavome Knygų mugėje, parodoje „Vivatur“. Knygų mugėje sulaukėme didžiulio dėmesio, per keturias dienas jos lankytojai nupirko tiek mūsų leidinių, kiek muziejuje parduodame per dvejus metus.

Įspūdingai paminėta Tarptautinė muziejų diena gegužės 18-ąją Vilniuje, Rotušės aikštėje, - čia dūzgė trisdešimt šalies muziejų pristatanti mugė „Muziejai be sienų“. Tai - ryškiausias Muziejų metų renginys. Gaila, kad dėl lėšų stokos (renginiui Lietuvos muziejų asociacija gavo 30 tūkst. litų) į mugę negalėjome pasikviesti kolegų, bendradarbiavimo partnerių iš kitų valstybių. Tačiau užsienio kolegos ir svečiai, kaip ir visi Lietuvos žmonės, mielai laukiami projekte „Muziejų kelias“, kuris, startavęs gegužės 12 d. Bijotuose, prie garsiųjų Dionizo Poškos Baublių, aprėps visą Lietuvą. Projektą atspindi leidinys - tarsi visos Lietuvos muziejų žemėlapis. „Muziejaus kelias“ Vilnių pasieks liepos 2 d., tad ir vilniečiams, ir sostinės svečiams bus gera proga pasidairyti po muziejus, visuomenei pristatančius savo išskirtinius eksponatus.

UNIKALI ERDVĖ

- *Kuo Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejų galėtume išskirti iš kitų šalies muziejų?*

- Nes jis - vienas įdomiausių! Žinoma, ir visi kiti šalies muziejai verti dėmesio, turi įdomių kolekcijų, ypatingų rinkinių. Pavyzdžiui, Trakų istorijos muziejus - Dievo apdovanotas, nes įsikūręs pilyje, aplink labai graži gamta. Mes taip pat esame istorinėje erdvėje - Mažوسیuose Radvilų rūmuose (Vilniaus g. 41). Kartais man liūdna, kad praeiviai mato tik mažą dalelę rūmų grožio, juk didžiausios pastato grožybės atsiveria įžengus į kiemą.

Muziejus į šį kultūros paveldo objektą (jo rekonstrukcijos projektą parengė architektė Gražina Juknevičienė) įsikėlė 1997 metais. Pasak istorinių šaltinių, rūmai buvo pastatyti 1730-aisiais, po 30 metų jie sudegė. Kai juos iš esmės pertvarkė architektas Pietro Rossi, čia įsikūrė ir 1795-1845 m. veikė pirmasis viešasis Vilniaus miesto teatras. Labai gaila, kad šiandien rūmų interjeras niekaip neatspindi šio mums labai svarbaus fakto. Tačiau tikimės, kad ateityje pagal atskirą projektą pavyks nuvykti į Sankt Peterburgą, kur išvežta visa Mažųjų Radvilų rūmų medžiaga. Ten padirbėsime rankraštynuose ir tikrai rasime įdomių ir vertingų faktų. Kai kas, beje, jau paašškėjo, kai prieš kelerius metus lankiausi Sankt Peterburgo teatro bibliotekoje. Ten mačiau

dokumentus, iš kurių susidaro vaizdas, kaip šio pastato erdvėse XIX a. pradžioje vykdavo spektakliai.

- *Įdomu kaip?*

- Visų pirma buvo rašomos paraiškos, prašymai - kad cenzorius pažiūrėtų, ar galima viešai rodyti vieną ar kitą pjesę... Įdomi istorinė medžiaga atskleidžia to meto repertuarą, trupių sudėtį, net žmonių mąstyseną. Beje, ir mūsų muziejuje yra solidus rinkinys - apie 2 tūkstančiai XIX a. teatro afišų. Esame surengę tų afišų parodą, konferenciją, išleidome senųjų afišų rinkinį, kompaktinę plokštelę.

- *Kurioje rūmų vietoje buvo teatras?*

- Fligelyje, esančiame priešais Šv. Kotrynos bažnyčią. Teatre buvo ložės. Žiemą patalpa šildyta krosnimis. Yra vaizdingų aprašymų, kaip žiūrovai kojas susikišdavo į šiaudus ir kelias valandas stebėdavo vaidinimą. Vakaras prasidėdavo šmaikščiu vodeviliu ar orkestrėlio pasirodymu. Po to būdavo vaidinama drama ar kelių veiksmų opera. Visas renginys trukdavo 4-5 valandas... Beje, renginiuose lankydavosi ir Vilniuje vykdavusių Seimelio posėdžių dalyviai. Taigi jau tada bajorams buvo sudaromos galimybės turiningai praleisti laisvalaikį - televizijos juk dar nebuvo... Atvažiuodavo labai garsios trupės iš Prancūzijos, Italijos, kitų valstybių. Taigi mūsų muziejaus pastatas visada buvo gerai žinomas, o Vilnius visada garsėjo kaip aukštos kultūros miestas.

UŽBURIANTI AURA

- *Didžiausioje rūmų erdvėje - nuolatinė ekspozicija...*

- Nuolat veikianti paroda „Iš Teatro, muzikos ir kino muziejaus rinkinių, XIX a.-XX a. I pusė“. Tai laiškai, rankraščiai, natos, eskizai, fotografijos, memorialiniai daiktai, kitas unikalus palikimas. Visa tai padeda atskleisti teatralų Boriso Dauguviečio, Juozo Vaičkaus, Antano Sutkaus, Andriaus Olekos-Žilinsko, Romualdo Juknevičiaus, Onos Rymaitės, Unės Babickaitės, Dalios Tamulevičiūtės, Audrio Chadaravičiaus, muzikų Juozo Naujalio, Konstantino Galkausko, Mykolo Bukšos, Juozo Grybausko, Kipro Petrausko, baleto šokėjo Broniaus Kelbausko, teatro dailininkų Vlodo Didžioko, Vladimiro Dubeneckio, Adomo Galdiko, Adomo Varno, Mstislavo Dobužinskio, Liudo Truikio, kitų mūsų korifėjų gyvenimą ir kūrybą. Didžiuojamės XVIII-XX a. muzikos instrumentų, gausia muzikos įrašų kolekcija, natų rinkiniais, XX a. pirmoje pusėje firmų „Pathe Kok“ ir „Pathe baby“ pagamintais kino technikos egzemplioriais, kitomis vertybėmis.

- *Kiek eksponatų sukaupta muziejuje?*

- Pagrindiniame fonde saugome daugiau kaip 355 400 eksponatų.

- *Ką ypač vertinga paminėtumėte?*

- Seniausias eksponatas - 1687 metų Vilniaus mokyklinio teatro panegirika „Algirdas Didysis Lietuvos kunigaikštis“. Lotynų kalba parašyta panegirika buvo tarsi mokomoji priemonė, ji buvo vaidinama Vilniaus akademijos mokykliniame teatre.

Pristatome seniausius Lietuvoje portatyvinius vargonėlius, pagamintus XVII a. Lankytojus visada sudomina Mikalojaus Konstantino Čiurlionio pianinas, kuriuo jis skambino vadovaudamas Varšuvos lietuvių savišalpos draugijos chorui. Daug emocijų sukelia fortepijonas „Oszmianiec” – manoma, kad šiuo instrumentu skambino poeto Adomo Mickevičiaus mylimoji Marilė Vereščak, įkvėpusi poetą ne vienam eilėraščiui... Verta paminėti Stasio Ušinsko marionetes. Tai pirmojo profesionalaus lietuvių lėlių spektaklio – Antano Gustaičio „Silvestras Dūdelė” (1936 m.) ir pirmojo lietuviško lėlių filmo – Stasio Ušinsko „Storulio sapnas” (1938 m.) lėlės.

Tai tik maža dalis muziejuje saugomo unikalaus palikimo. Jau atėjo laikas keisti, atnaujinti pagrindinę muziejaus parodą. Tikimės, kad netolimoje ateityje pavyks parengti ir visuomenei atverti mūsų garsiojo dainininko Kipro Petrausko memorialinį kambarį. Turime ir kitų įdomių sumanymų. Jiems, kaip ir visiems kitiems darbams, būtinas ir finansavimas, ir specialios patalpos – saugyklos, restauravimo dirbtuvės ir kt. O kol kas mes net darbo kabinetų neturime...

ATKURIAMAS RŪMŲ ANSAMBLIS

- Visa tai, be abejo, numatyta būsimuose muziejaus pastatuose. Ar, pasižvalgius po kiemą, jau galima kalbėti apie muziejaus ateitį?

- Iš dalies. Muziejui priklauso pusės hektaro žemės plotas, jį 99 metams panaudos būdu skyrė Vilniaus apskritis. Teritorijoje be pagrindinių, Mažųjų Radvilų, rūmų yra buvusių arklidžių, karietinių, bravoro pamatų liekanų. Kas ir kur buvo, galime tik spėlioti iš rūmų dokumentų fragmentų.

Kai ką atstatėme. Prie rūmų vartų jau stovi mažas pastatėlis, kuriame ateityje bus muziejaus informacinė tarnyba, bilietų kasos, rūbinė, tualetai ir fojė, sujungta su kitu pastatu – 170 vietų kino centru. Ten vyks ir spaudos konferencijos, diskusijos, paskaitos. Pastate bus pakeliami langai – šiltuoju laiku atsivers gražus vaizdas, bus galima išeiti į kiemą, pasigrožėti rūmų amfiteatru. Numatyta, kad vasarą šie pastatai, jau uždengti stogais, bus nutinkuoti, natūraliai įsilies į rūmų ansamblį. Bus gražu, bet dar negalėsime kviesti žiūrėti filmų. Šiomet statyboms skirta tik 500 tūkstančiai litų...

Virš kino centro numatytos saugyklos, kur kaupsime spektaklių eskizus, maketus, kitus lengvo svorio eksponatus. Požemiai bus skirti prieškarinei kino aparatūrai, gal ir animacijos studijai. Kitame pastate suplanuota biblioteka, skaitykla, darbo kabinetai, saugyklos. Bus statomas dar vienas pastatas, jame įsikurs restauravimo dirbtuvės, ūkio dalis ir kitos paskirties patalpos.

PAMOKOS

- Ar menininkai dažnai dovanoja muziejui savo archyvus ir kitokį palikimą?

- Tarp tokių dovanų – neseniai gautas Rūtos Staliliūnaitės palikimas. Dar savo aktorystės triumfo metu ji dažnai lankydavosi mūsų muziejuje, žavėjosi jo aura, vertino jo svarbą saugant ir puoselėjant Lietuvos kultūrą. Testamentu R. Staliliūnaitė muziejui vien laiškų, dokumentų, nuotraukų paliko apie 5300 vienetų. O kur dar asmeniniai

daiktai, knygos?! Apie tokį dėmesį muziejui galima tik pasvajoti!

Deja, retai sulaukiame tokio dėmesio ir supratimo, dažniausiai jau po menininko mirties tenka kreiptis į jo artimuosius. Apsidžiaugiame, jei Lietuvos kultūros istorijai svarbi medžiaga perduodama mums ar kitam archyvui, o ne numetama prie artimiausio konteinerio...

- Gal jauni, ne meno pasaulio žmonės ne visada sugeba įvertinti vieno ar kito dokumento svarbą?

- Taip. Todėl labai daug dėmesio skiriame edukacijai, švietimo programoms. Džiaugiamės, kad ekspozicijoje yra Juozui Naujaliui skirtas kambarys. Juk šių dienų jaunimas gal net ir nežino, kad J. Naujalis ne tik parašė gražių kūrinių, bet yra ir pirmosios, 1924 metais įvykusios Dainų šventės iniciatorius, vyriausiasis dirigentas. Tą svarbu atminti – juk net UNESCO mūsų dainų šventes įvertino kaip unikalų nematerialų paveldą. Deja, šiandien neatrodo, kad ši vertybė deramai gerbiama. Nyksta chorų judėjimas mokyklose, miestuose ir miesteliuose. Nemanoma, kad chorų vadovai turi ne tik kolektyvams vadovauti, bet ir patalpas turėti, algą gauti... O tai, kas rodoma per televizijas, nepanašu į chordinį dainavimą: žmonės susiburia vienai dienai, vienai „žvaigždei“ iškelti. Tai pats prasčiausias lygis. Baisu, kaip greitai keičiasi mūsų vertybės.

- Bet gal nėra taip viskas tragiška? Štai kalbamės Muziejų metų proga...

- Kol kas ir Vyriausybėje, ir Kultūros ministerijoje į muziejus žiūrima labai vartotojiškai – duodi ar neduodi naudos. Iš muziejininkų šiandien reikalaujama ypač daug: turime rinkti, saugoti ir skleisti. Kitaip tariant, teikti visuomenei kultūros paslaugas. Taip, tą ir darome. Tačiau mūsų paslauga turi būti prieinama, kokybiška, bet jai teikti reikia lėšų. Labai sunku, pavyzdžiui, kaupti, kai net Nacionalinis dramos teatras nesudaro galimybių muziejaus Teatro skyriaus specialistams pamatyti spektaklių, neperduoda nurašytų spektaklių kostiumų, rekvizito... Tad ką, iš ko ir kaip turime kaupti?..

TARPTAUTINIS PRIPAŽINIMAS

- 2009 metais Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejuje saugomas Mstislavo Dobužinskio scenografijos eskizų rinkinys pripažintas nacionalinės reikšmės dokumentiniu paveldu ir įtrauktas į UNESCO programas „Pasaulio atmintis“ Lietuvos nacionalinę registrą. Prisimename ir M. Dobužinskio parodą, apkeliavusią ne vieną užsienio valstybę.

- Muziejuje saugomas unikalus (1126 vienetų) M. Dobužinskio, žymaus XIX–XX a. sandūros dailininko, vieno lietuvių profesionaliosios scenografijos pradininkų ir scenografijos mokyklos principų formuotojų palikimas. Jame gausiausias scenografijos darbų rinkinys – didžiausia šio dailininko teatro dailės kūrinių kolekcija Lietuvoje. Turime ir M. Dobužinskio fotografijų, jo kelioninį lagaminą, net iš medžio išdrožtų lėlyčių kolekciją.

M. Dobužinskis labai mylėjo Lietuvą, čia mokėsi, dirbo. Jis didžiavosi netoli Anykščių Dabužių kaime (jo pavadinimas kildinamas iš čia nuo XVI a. pradžioje gyvenusių jo protėvių pavardės) buvusiu giminės **dvaru**, puoselėjo jį. **Dailininkas gerai žinomas**

ir Rusijoje, Prancūzijoje, Didžiojoje Britanijoje, JAV, kur taip pat gyveno ir kūrė. Todėl 2007 metais labai atsakingai ruošėmės parodai Maskvoje, kai gavome kvietimą prestižinėje galerijoje „Naši chudožniki“ (joje paprastai eksponuojama rusų kilmės emigrantų kūryba) pristatyti Lietuvoje saugomą M. Dobužinskio palikimą. Toje parodoje pateikėme 68 eskizus, juos papildė M. K. Čiurlionio dailės, Dailės muziejuose saugomi menininko darbai. Buvo įspūdinga, solidi paroda, ji atskleidė jautriai saugomą istorinį palikimą ir norą apie tą palikimą kalbėti, skleisti informaciją visuomenėje. Mūsų eksponatų pagrindu sudaryta paroda vėliau keliavo į Sankt Peterburgą, Nižnij Novgorodą, Kaliningradą, Minską, visur kėlė didelį susidomėjimą. Ekspozicija keliavo, kol turėjo už ką keliauti...

- *Metų pradžioje muziejuje, vėliau net keliose XVII tarptautinio kino festivalio „Kino pavasaris“ erdvėse buvo eksponuojama paroda „Lietuviški kino plakatai (1953-2010)“, parengta iš muziejaus fondų. Išsami, moderni ir mobili ekspozicija, regis, irgi galėtų deramai reprezentuoti ir muziejų, ir visą Lietuvos kino meną...*

- Ir mes taip manome. Ji labai tiktų užsienyje pristatant Užsienio reikalų ministerijos kultūrinius renginius, numatytus 2013-aisiais, Lietuvai pirmininkaujant Europos Sąjungoje. Jei mūsų projektas sulauks pritarimo ir finansavimo, parodą rodysime Čekijoje, Vokietijoje, Lenkijoje - kur žinomas mūsų kinas ir nelabai brangu nuvykti...

SENOŠ IR NAUJOS TRADICIJOS

- *Šis muziejus - vienas tų, kurį ir meno žmonės, ir visuomenė vertina kaip tradicijų kūrėją ir aktyvų propaguotoją.*

- Ypač daug žmonių sutraukia „Šimtamečiai“ - vakarai, tradiciškai rengiami kiekvienų metų gruodį. Per juos prisimenami iškilūs teatralai, muzikai, scenografai, kino kūrėjai, kuriems tais metais būtų sukakę 100 metų.

Muziejus turi įsteigęs prizą „Pėda, išpausta Lietuvos kino istorijoje“. Tai kasmetinis apdovanojimas, kurį jau yra gavę Jonas Gričius, Arūnas Žebriūnas, Jonas Tomaševičius. Planuojame, kad šios pėdos jau renovuotame kieme „keliaus“ nuo vartų iki pagrindinio pastato. O štai neseniai paskambino Vilniaus miesto savivaldybės Kultūros skyriaus vedėjas Edmundas Žalpytis ir pasiūlė muziejaus kieme įrengti Scenos žvaigždžių alėją. Labai nudžiugau, kad mūsų mintys beveik sutapo. Taigi, kol nepradėjome „pėduoti“, galime sujungti kino meistrų ir scenos žvaigždžių alėjų idėjas... Juk mūsų muziejus tuo ir unikalus, kad po vienu stogu spindi visas mūsų teatro, muzikos ir kino žvaigždynas.

Jau penktus metus dalyvaujame tarptautiniame vaizduojamosios dailės festivalyje „Menas senuosiuose Lietuvos dvaruose“. Šių metų šešių parodų ciklą pradėjo italų menininkės Danielos Caciagli tapybos darbai; juos pristatome bendradarbiaudami su Fano miesto meno galerija „Santa Teresa“.

Žiūrovai mėgsta mūsų ilgalaikes parodas. Į iki spalio 26-osios veiksiančią parodą „Spalvos ir šokio paviliota“, skirtą pirmosios Lietuvos baletmeisterės, šokio pedagogės ir teatro dailininkės **Olgos Dubeneckienės-Kalpokienės** 120-osioms gimimo metinėms, žmonės ateina net po kelis kartus.

- *Kiek kasmet muziejuje sulaukiate lankytojų?*

- Kiekvienais metais apsilanko daugiau kaip 12 tūkstančių lankytojų. Praėjusiais metais kreipėsi ir 230 mokslininkų, studentų, kurie tyrinėjo mūsų fonduose saugomus rinkinius.

Kasmet ateina vis daugiau žmonių, jau turime ir ištikimų muziejaus bičiulių. Ar galite patikėti, kad moksleiviai, dalyvavę edukaciniame užsiėmime, per savo gimtadienį pas mus ateina su tėvais ir draugais? Atšilus orams daugėja norinčiųjų išpūdingų rūmų erdvėse surengti ir vestuvių ceremonijas...